

СУБ'ЄКТИВНО-АВТОРСЬКІ ІНТЕНЦІЇ ТА ЇХ СИНТАКСИЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ В ПУБЛІЦИСТИЦІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

У статті на матеріалі публіцистичних творів Олеся Гончара охарактеризовано суб'єктивно-авторські інтенції, які виразно експлікують суб'єкта мовлення, автора конкретного висловлення, носія різноманітних мовленнєвих намірів, що перебувають у сфері авторизації, персуазивності та оцінки; зосереджено увагу на змістових параметрах авторизованих інтенцій, інтенцій достовірності та гіпотетичності, зреалізованих у художньому тексті за допомогою суб'єктивно-модальних синтаксем, перформативних висловлень, риторичних запитань тощо.

Ключові слова: комунікативна інтенція, мовець, суб'єкт, автор, авторизація, оцінка, персуазивність, синтаксема, висловлення.

В статье на материале публицистических произведений Олеся Гончара охарактеризованы субъективно-авторские интенции, которые выразительно эксплицыруют субъекта речи, автора конкретного высказывания, носителя разнообразных речевых намерений, которые находятся в сфере авторизации, персуазивности и оценки; сосредоточено внимание на смысловых параметрах авторизованных интенций, интенций достоверности и гипотетичности, реализованных в художественном тексте с помощью субъективно-модальных синтаксем, перформативных высказываний, риторических вопросов и тому подобное.

Ключевые слова: коммуникативная интенция, говорящий, субъект, автор, авторизация, оценка, персуазивность, синтаксема, высказывание.

Based on Oles Honchar's journalism, the article typifies subjective authorial intentions which clearly explicate the subject of speech, the author of a specific utterance, the source of multiple language intentions that belong to the domain of authorization, persuasiveness and evaluation. The attention is given to semantics of authorized intentions, intentions of credibility and hypotheticity realized in a literary text through subjective-modal syntaxemes, performative utterances, rhetorical questions, etc.

Key words: communicative intention, speaker, subject, author, authorization, evaluation, persuasiveness, syntaxeme, expression.

У сучасній лінгвістиці, багатовекторній за своїми напрямками і парадигмами, спостерігаємо пильну увагу науковців до категорій, що мають суб'єктивну природу, глибоке антропоцентричне підґрунтя. Поряд із такими категорійними величинами, як суб'єктивність, модальність, експресивність,

визначальне місце, як на нас, належить **комунікативній інтенції** – амбівалентній поняттєвій категорії, у якій есплікується план змісту (інтенційні потреби мовця: поінформувати, оповісти, запитати, спонукати, побажати, емоційно відреагувати на щось, оцінити, подякувати, вибачитися, поспівчувати, похвалити тощо) та план мовної репрезентації. Актуальність нашого дослідження підкреслюється ще й тим, що воно порушує проблеми, пов'язані з мовцем – основним суб'єктом комунікації та системою синтаксичних ресурсів мови, які найбільш адекватно відображають інтенційні горизонти комунікантів, втілюють авторський задум. Як справедливо зауважував М. Бахтін, лише два моменти визначають текст як висловлення: його задум (інтенція) і здійснення цього задуму [1, с. 416].

Категорію комунікативної інтенції реалізують синтаксичні одиниці різного рівня: синтаксеми, реченнєві реалізації, еквіваленти речення, надфразні єдності, текст, які можна розглядати як окремі комунікативно-інтенційні знаки – мовне вираження авторських інтенцій. Власне, інтенція мовця як значною мірою прагмалінгвістичний чинник процесу комунікації детермінує відбір синтаксичних одиниць, релевантних для конкретного мовленнєвого регістру чи жанру. Таке розуміння має стосунок передусім до текстової комунікації, яку повністю координує автор, адже від його задуму, авторських настанов залежить цілісність, смислова вичерпність, жанрова своєрідність та ілокутивна сила художнього тексту. Саме про це говорив Олесь Гончар: «Твір – це квітка, яка визріває із стебла. Стебло росте, набирає сили, а приходять час – воно розвинеться, увінчається квітом. Так і в творчості. Процес цей глибоко внутрішній, інтимний, може, й незбагнений. Задум може визрівати роками, інколи він поступиться перед іншим захопленням, а потім ти знову повернешся до першопочатку і твір несподівано таки вибурихнеться з душі...» [4, с. 65].

Втілення інтенцій детермінують комунікативні регістри, жанрово-стильові модифікації мовлення. Якщо діалог відображає активну взаємодію принаймні двох учасників комунікації, перетин їх мовленнєвих намірів, то монолог – односпрямований інтенційно зумовлений акт, що не вимагає негайної реакції-відповіді, втім покликаний впливати на волю та уяву адресата, виховувати певні почуття та поведінку. *Мета нашого дослідження* – окреслити змістовий потенціал суб'єктивно-авторських інтенцій, визначити систему синтаксичних засобів їх реалізації у публіцистиці Олесь Гончара, зокрема у книзі «Чим живемо. На шляхах українського Відродження».

Як відомо, публіцистика, забезпечуючи різні потреби суспільства, пов'язані з політикою, адміністративною і господарською діяльністю, виконує визначальні функції інформування та впливу, слугує «засобом суспільного виховання, засобом формування громадської думки, поглядів, прагнень людей, засобом агітації і пропаганди» [10, с. 28]. У публіцистичних творах Олесь Гончара, репрезентованих у формі статей, доповідей, інтерв'ю, промов на з'їздах, конференціях, конгресах, на ювілейних вечорах-спогадах тощо, чітко маркується письменницький мовостиль, виразно есплікується

образ автора, розлогий інтенційний обшир авторських прагнень: вплинути на реципієнта (читача / слухача), загострити його увагу на необхідній інформації, спонукати до конкретних дій, зацікавити, закликати до роздумів над злободенними проблемами життя. А проблем, акцентованих автором у книзі «Чим живемо. На шляхах українського Відродження», багато: це і питання соціально-політичного, морально-етичного, екологічного, патріотичного характеру, напр.: «Бюрократична централізація, відомча сваволя, технічна невідповідність, дегуманізація науки, відсутність гласності, відсутність реального суверенітету республіки – хіба не цим найперше пояснюється Чорнобиль? А ті нові потенційні чорнобилі, всі оті АЕС – Рівненська, Хмельницька, Ново-Українська та інші, що їх покрутійськи, потайки замишляють розширювати до безпам'яті, – хто скаже, чим вони можуть обернутися до цілих регіонів?» [3, с. 326]. Творчий доробок письменника був предметом багатьох філологічних студій (В. Дончик, М. Жулинський, О. Килимник, В. Коваль, М. Наєнко, А. Погрібний, Є. Сверстюк, Н. Сологуб, С. Єрмоленко, В. Галич та ін.), однак мовотворчість Олесь Гончара і надалі слугує багатим матеріалом для обґрунтування різноманітних наукових концепцій, зокрема – антропоцентричної парадигми сучасного синтаксису, визначення сутності суб'єктивно-авторських інтенцій, що оприявлюють позицію автора-мовця, його світобачення та ментальність. Цілком слушною видається думка Н. Сологуб: «...мова творів Олесь Гончара – це світ, де слово живе, діє, переконує, випромінює національний дух, прилучає до загальнолюдського, вічного» [12, с. 113].

З огляду на умови перебігу інтеракції, з урахуванням можливостей синтаксичної системи української мови визначаємо найбільш типові мовленнєві інтенції: 1) інтенції комунікативно-модального вияву; 2) інтенції суб'єктивно-авторського вияву; 3) інтенції емотивно-аксіологічного вияву; 4) інтенції метакомунікативного вияву. Якщо, наприклад, інтенції комунікативно-модального зразка відображають основні комунікативні потреби мовця: передати певну інформацію, здійснити запит про певний фрагмент дійсності, спонукати співрозмовника до дії, експлікувати сферу особистісних бажань, то суб'єктивно-авторські інтенції передають ставлення мовця до висловленого, оцінюють кваліфікацію певних подій з позицій вірогідності, припущення, впевненості чи невпевненості, порівн.: інтенція інформування: «Ми живемо в складному й тривожному світі, тихі води і ясні зорі наших предків постають перед нами інакшими [3, с.13]; інтенція запиту: «То що ж маємо зробити для оздоровлення й нормалізації мовної ситуації на Україні?» [3, с.69] та суб'єктивно-авторські інтенції: «Я впевнений, що будь-які, в тому числі й диктаторські, замах на суверенітет приречені» [3, с. 353]. «Може, ще не на всю силу нуртує наша поезія, сподіватимемось, що житиме вона буйнішим життям» [3, с. 37].

У лінгвістичному дискурсі мовця як носія різноманітних психоментальних станів називають по-різному: це і суб'єкт, і адресант, автор,

продуцент висловлення, «людина, що діє, пізнає та протистоїть зовнішньому світові як об'єкту пізнання та перетворення» [13, с. 327]. Суб'єкт у синтаксисі, зважаючи на різнорівневий характер цієї мовознавчої науки, співвідноситься з такими термінопоняттями: з підметом – на формально-граматичному рівні; з агенсом – на семантико-синтаксичному рівні; з темою висловлення – на комунікативному; з мовцем – на прагматичному рівні. Нам імпонує позиція тих учених, котрі вважають, що суб'єкт – це мовець, актант, який позначає тільки активного учасника ситуації (В. Гак, С. Кацнельсон, Н. Шведова). Як зазначає Н. Шведова: «Ми будемо пов'язувати з суб'єктом поняття носія дії, стану, сприймання, відношення чи ознаки» [16, с. 464]. **Експлікація суб'єкта мовлення** відбувається за допомогою особового займенника «я», який підкреслює індивідуальність, ідентичність та саму мовну особистість, порівн.: «**Я певен**, що умови зараз винятково сприятливі для цілковитого відродження української мови в усіх її законних правах» [3, с. 78]; першої особи однини дієслів теперішнього часу: «**Гадаю**, в нас є підстави підтримати голоси широкої громадськості про недосконалість шкільних програм з літератури, про невиправдане скорочення годин, необхідних для засвоєння гуманітарних наук» [3, с. 266], а також непрямих відмінкових форм займенників (мене, мені), напр.: «**Мене** радує, що в нашій літературі дружно працюють як майстри старшої генерації, так і люди молодшого віку» [3, с. 11]. «Для **мене**, як і для більшості письменників молодшої генерації, він, Петро Панч, був передовсім людиною Розстріляного Відродження» [3, с. 150].

У публіцистиці Олеся Гончара **інтенції суб'єктивно-авторського вияву** реалізуються в особливому розподілі предикативних та релятивних відрізків висловлення, у сентенціях, в авторському оцінюванні повідомлюваного. Потенційними експлікаторами таких інтенцій виступають *суб'єктивно-модальні синтаксеми*, що начебто виступають у синтаксичній ізоляції, оскільки є її ускладнювальними реченневими структурами, проте виразно передають комунікативну інтенцію. Під вставними словами, словосполученнями і реченнями синтаксисти зазвичай розуміють такі форми, які вводяться в речення на семантико-комунікативному рівні для вираження ставлення до повідомленого з погляду його ймовірності чи неймовірності, емоційної оцінки, ступеня звичайності, способу оформлення думок, активізації співрозмовника тощо [11, с. 378].

Утворення окремих суб'єктивних зон сприяє увиразненню авторської позиції та думки. Зрозуміло, що предикативність відображає модальне значення реальності / ірреальності, темпоральні характеристики, різноманітні завдання мовця: розповісти, запитати, спонукати та ін. Якщо ж ступінь достовірності наших знань про довкілля (предмети, особи, ознаки, обставини, дії) досить відносний, вірогідний, то на пропозицію нашаровуються різноманітні семантичні відтінки суб'єктивної модальності, одним із засобів вираження якої і виступають вставні слова, або модальні синтаксеми (термін І. Вихованця [2, с. 279]). І. Вихованець акцентує на тому,

що «модальні синтаксеми виражають ставлення мовця до висловленої ним думки» [2, с. 276]. Семантичну доміную суб'єктивної модальності, на переконання В. Ткачука, найкраще окреслює слово «оцінка»: мовець оцінює зміст речення та, виражаючи його у висловленні, вказує слухачу на те, скажімо, що це висловлення не відображає реальний стан речей, а передає модельовану дійсність, наявну в психіці мовця, тобто підкреслює гіпотетичність чи ірреальність, необхідність чи можливість та ін., вказує на специфічне існування певного конструкту свідомості [15, с. 48].

За словами Г. Колшанського, будь-яке висловлення двоярусне, складається з основного, предметно-логічного змісту та оцінно-емоційного: якщо перший ярус передає певну інформацію, то другий – ставлення мовця до цієї інформації [8, с. 140–141]. Суб'єктивна модальність утворює «зовнішню» модальну рамку, поряд із внутрішньою, яка відповідає об'єктивній модальності, та комунікативною (цільовою) рамкою, пов'язану з основними семантичними операціями, що здійснюються над пропозицією, в результаті чого відбувається перехід від пропозиції до плану змісту речення (висловлення) [7, с. 67–72]. Говорячи про комунікативну інтенцію, маємо на увазі її реалізацію насамперед у висловленні (не реченні), яке, окрім основної предикативності, передає й додаткові змістові характеристики ситуації мовлення, явні та приховані мотиви мовців. Речення – синтаксична одиниця абстрактного характеру, значеннєвий бік висловлення складніший, оскільки залежить від пресупозитивних (екстралінгвальних) чинників комунікації, які впливають на створення його модальної рамки.

Суб'єктивно-авторські інтенції становлять, на нашу думку, такі парадигматичні вияви: з одного боку, це *авторизовані інтенції*, що вводять модус суб'єктивних смислів автора або вказують на додаткове джерело інформації, апеляцію мовця до осіб, не беруть безпосередньої участі в процесі спілкування, проте їхній досвід, спостереження виступають важливими для успішного плину комунікації, з іншого боку, це *інтенції достовірності* та *інтенції гіпотетичності*, пов'язані з модусною категорією персуазивності, яка відображає кваліфікацію мовцем повідомлюваного у плані впевненості / невпевненості, імовірності та вірогідності.

Суб'єктивна природа *авторизованих інтенцій* очевидна, адже вони передають особистий погляд автора на певну ситуацію: «Це **я вважаю** явищем феноменальним: не так меч, як творчий геній народний, мова, пісня втримали народ як націю, як спільноту духовну» [3, с. 10]. «Такою йде і, **віриться**, такою ввійде Україна в сім'ю європейських культур, в коло сучасних цивілізованих демократій» [3, с. 83]. Авторизація – це «полісуб'єктне ускладнення конструкції речення вказівкою на «автора» оцінки, сприйняття, мовлення-думки» [6, с. 430]. Саме наявність авторського ставлення до інформації, його суб'єктивна оцінка формує прагматику публіцистичного тексту і реалізується такими синтаксичними конструктами: *я вважаю, я певен, по-моєму, на мою думку, як на мене* тощо. Мовні засоби,

форми їхньої організації підпорядковані завданню переконати, пропагувати, організувати, обґрунтувати обрану позицію: «Писати з честю, жити з честю – це, **я певен**, бажання кожного, бажання також і моє» [3, с. 12]. «Навіть якщо Закон, всупереч сподіванням моїм і, **гадаю**, сподіванням багатьох, був би відкинутий тут, у стінах українського соціалістичного Парламенту, прекрасна мова нашого народу не загине, ні!» [3, с. 74]. У публіцистиці Олеся Гончара функціонує і так званий суб'єкт спільної думки (ми): «я» + хтось, напр.: «**Сподіваємось**, що високі ухвали надійно втіляться в життя, що ми будемо цього разу гарантовані від бюрократичного крутіїства... [3, с. 68]. Слушними **вважаємо** висловлені в пресі думки про те, що новоствореному нашому Товариству необхідно мати свій періодичний друкований орган» [3, с. 70].

У контексті теорії Ш. Баллі про поділ речення на диктум і модус зазначимо, що інтенції суб'єктивно-авторського вияву представлені у головній модусній частині складнопідрядного речення: «**Я певен**, що умови зараз винятково сприятливі для цілковитого відродження української мови в усіх її законних правах [3, с. 78]. Отже, хоч початок кладе Потлава, але **сподіваюсь**, що прекрасне та патріотичне це свято невдовзі розіллється по всій Україні, почують його і Дніпро, і Карпати, Полісся й степи чорноморські» [3, с. 75]. У таких конструкціях головна частина еквівалентна суб'єктивно-модальній синтаксемі, а тому можна говорити про синтаксичну синонімію складнопідрядних речень з'ясувального типу з простими реченнями, ускладненими вставними конструкціями. І навпаки – окремі модальні синтаксеми можна трансформувати у складнопідрядні речення, підкреслюючи при цьому активні функційні можливості суб'єкта комунікації, наприклад: «віриться – я вірю, що: **Віриться**, що чистим патріотичним почуттям проросте така поезія в душах сучасного юнацтва» [3, с. 23]. Деякі дослідники зазначені формально-семантичні співвідношення між синтаксичними одиницями декларують як деривацію, кореферентність, вторинну предикацію тощо (К. Городенська, Н. Гуйванюк, О. Кульбабська) [9, с. 372].

До авторизованих інтенцій уналежнюємо ті мовленнєві смисли, які пов'язані з інтертекстуальністю, зі зверненням основного суб'єкта комунікації до знань та досвіду осіб, не задіяних у безпосередній інтеракції. «**Як довідуємось із преси**, це питання, зважаючи на численні пропозиції громадськості, буде розглядатися найближчим часом у Верховній Раді України» [3, с. 68]. «Ярлики, – а, **кажуть**, є охочі начепити їх і на «Собор», – ніякі вульгаризації сьогодні вже не спроможні збити з пантелику нашого мислячого, вдумливого читача» [3, с. 11]. Синтаксеми на зразок **як відомо, як ви знаєте, мовляв, за словами ..., кажуть** передають переповідну модальність, вказують на джерело повідомлення, апеляцію до попередньо набутих знань реципієнта. Важливого значення при цьому набувають екстралінгвальні чинники: пресу позиція та інтелектуальні можливості спілкувальників: «**Як відомо вам**, не всі схвалюють створення нашого

Товариства» [3, с. 70]. «Книги, **як відомо**, народжуються з болю, з болю насамперед» [3, с. 256].

Поняття авторизації, суб'єктивного ставлення мовця до повідомлюваного чи побаченого дуже тісно межують з **оцінкою**, яка виформовується на основі норми: ознака «добрий» ототожнюється з нормою, негативна оцінка ситуації сигналізує про відхилення від індивідуальних чи суспільних стереотипів. Якщо ж говорити про авторизовану оцінку, то вона «поєднує вказівку на автора суб'єктивного сприйняття і констатації предмета, факту чи явища дійсності (суб'єкта оцінки), сам об'єкт оцінки та характер оцінки (саму оцінку)» [5, с. 23], наприклад: «Гадаю, всі ми, цілим нашим конгресом, мали б цілувати руки тим скромним українським матерям...» [3, с. 87]. Окремі суб'єктивно-модальні синтаксеми своїми змістовими потенціями передають емоційно-оцінну семантику (*на жаль, на щастя, на сором, як на гріх, на диво, на біду, шкода, на превелике диво*). Суб'єктивно-авторські інтенції у таких висловленнях визначаються імпліцитно: *на жаль – я жалію з цього приводу; на щастя – я щасливий, що*. Напр.: «Пересічних, сірих, ремісницьких книжок, які сьогодні, **на жаль**, ще мають збут, завтра просто не читатимуть, завтрашня людина на таке читиво не марнуватиме часу, вона, мабуть, знайде собі краще заняття [3, с. 30]. Та, **на щастя**, все більше стає прозріваючих, тих, хто вже упевнився в безповоротності змін, в тому, що зоря відродження сходить!» [3, с. 82].

У парадигмі суб'єктивно-авторських інтенцій виділяємо **інтенції достовірності**, що вказують на ступінь обізнаності мовця стосовно певних фактів, подій, а тому спроектовані на вираження вірогідності повідомлюваного, впевненості та висновковості. З-поміж засобів реалізації – низка суб'єктивно-модальних синтаксем: «**справді, безперечно, звичайно, значить, отже, по суті, зрештою** та ін. **Отже**, люди, будьмо пильні! І повороткіші...» [3, с. 68]. «Українські степи – це й наше легендарне минуле, і жива, напружена сучасність, і, **звісно**, люди [3, с. 259]. **Зрештою**, «Прапороносці» мають свою перевагу, і це – перевага молодості й правди, а цього ніщо не замінить» [3, с. 257]. Такі вставні слова мовці використовують для передавання логічної впорядкованості мовлення, виділення основної інформації, підкреслення результату. «Руська трійця», **власне**, дала генетичну основу наступному, такому рясному розвиткові талантів на західних українських землях [3, с. 139]. **Звичайно**, багато має зробити Інститут мовознавства, більше й більше треба видавати словників різного типу» [3, с. 78].

Семантика достовірності підсилює основне модальне значення висловлення, здебільшого розповідного за комунікативною настановою, і «накладається на граматичний ґрунт речення, утворюючи начебто другий шар модального значення у змістовій структурі висловлення» [14, с. 158]. *Українській культурі в цьому історичному процесі, без сумніву, належить місце найважливіше, визначальне* [3, с. 80]. *Тичина, по суті, перший з європейських поетів дав поетичне втілення владної пристрасті сучасної*

людини – її пориванню в космос [3, с. 258]. В основі ситуації достовірності лежить, як бачимо, інтелектуальний (раціональний) тип оцінки, зокрема оцінка мовцем повноти своїх знань щодо того, якою мірою пропозиція відповідає дійсності. Модальні синтаксеми як репрезентанти суб'єктивної модальності передають авторську позицію, висновок суб'єктивної думки, особистісне бачення певних життєвих реалій.

Персуазивність, на думку В. Шинкарука, якраз і виражає ступінь пізнання мовцем зв'язків і відношень дійсності; вона суб'єктивна в тому розумінні, що завжди пов'язана з висновками мовця [17, с. 41]. Власне, впевненість в якомусь факті, уточнення деталей висловленого суб'єкт мовлення передає за допомогою синтаксем **правда, щоправда, справді, по правді кажучи**, як-от: «**Щоправда**, розвиток національної української культури великою мірою гальмувався тим, що змушена вона була виявити себе в умовах, по суті, колоніальних, бездержавних, де навіть українська школа була заборонена як щось кримінальне» [3, с. 80]. «Сучасність залишається для нас генеральною темою творчості, а нам і надалі слід запам'ятати, яка значуща й славна історія нашого народу, і як ще, **правду кажучи**, поверхово вона висвітлена, і як багато чого тут було звульгаризовано, потьмарено, викривлено» [3, с. 23].

У межах суб'єктивно-авторських інтенцій виокремлюємо **інтенції гіпотетичності** (ймовірності, сумніву, припущення, невпевненості, можливості), які реалізують модальні синтаксеми: **може, можливо, мабуть, напевно, очевидно, здається** тощо. Інформаційна база, на основі якої мовець робить припущення, може бути різною, втім вона, на думку суб'єкта мовлення, цілком достатня для того, аби сформулювати власну гіпотезу щодо висловленого: «Враження дитинства людина назавжди бере з собою в життя, для митця вони мають значення, **можливо**, навіть визначальне» [3, с. 122]. «**Мабуть**, упродовж цілого життя людина має продиратися, мов крізь хащі, до тих кінечних істин, що мусять їй відкритись, як відкривається раптом вічне диво сонця, святість землі, мова художнього шедевра і мудрість кожної травинки» [3, с. 12]. «**Очевидно**, потрібні динамічніші заходи, потрібна терпляча, довготривала, але неодмінно результативна робота» [3, с. 69].

Оцінка вірогідності – результат опрацювання мовцем певних відомостей про події, факти, фрагменти дійсності – реалізується у вигляді «ланцюжка роздумів» [14, с. 164], який, незважаючи на гіпотетичність комунікативної ситуації, все ж містить висновок, порівн.: «**Може**, й справді знебарвився, збіднішав радістю той різдвяний веселий світ, що відкривався колись гоголівським героям. **Може**, справді нам, людям чорнобильської ери, тільки й залишається, що жити надіями?» [3, с. 357]. Основою таких думок, підсумків, переданих у формі риторичних запитань, як правило, слугують особисті спостереження, інформація, отримана з інших джерел, попереднього досвіду мовця. Зазначимо, що в окремих синтаксичних контекстах питальні висловлення, загалом реалізуючи семантику гіпотетичності, набувають спонукального значення, напр.: «Серед письменників України не перший

день визріває думка скликати Міжнародний чорнобильський форум, – **може, варто б, цю ідею підтримати?** Зібратись, щоб разом подумати, звідки вона явилась, ця “звізда Полин”, — з ночей біблейських чи вже з ночей прийдущих?» [3, с. 54]. Суб’єктивно-модальні синтаксеми уточнюють пропозитивний комплекс основного висловлення, створюють особливі суб’єктивні зони-оцінки відповідно до інтенції мовця, його комунікативної потреби.

Перформативні висловлення, основу яких формують ілокутивні предикати, виражені першою особою однини теперішнього часу дійсного способу, так само експлікують інтенції суб’єктивно-авторського вияву. «Я»-висловлення передають особистісний погляд автора висловлення, його авторську позицію щодо побаченого, почутого, висловленого. Важливо не тільки передати необхідну інформацію до адресата, але й бути правильно зрозумілим. Зрештою, перформатив – це один із засобів заявити про себе, своєрідна самопрезентація мовця у різноманітних ситуаціях мовлення. Спектр інтенцій доволі розлогий, зосібна це інтенції вдячності: «**Дякую** всім вам, що прийшли сюди, а також і тим, що приїхали... [3, с. 10]; співчуття: **Дуже** тут по-ювілейному жарко, **я вам співчуваю**, тож постараюся, щоб слово моє було коротким» [3, с. 10]; зізнання: «**Признаюсь**: боляче захищати, обстоювати те, що мало бути самозрозумілим» [3, с. 74]; запевняння: «**Можливо**, комусь випаде звідати й сліз на цьому шляху, але **запевняю** вас: звідаєте – й любові!» [3, с. 243] та багато інших.

Публіцистика, яку характеризують точність висловлення, логічність та афористичність викладу, експресія та емоційність мовлення, пов’язана передусім зі свідомим використанням мовних засобів для досягнення естетичного впливу на читача / слухача. У текстах публіцистичного стилю поширені **риторичні запитання**, які можна розглядати у системі засобів реалізації суб’єктивно-авторських інтенцій. Імпліцитна репрезентація суб’єкта у таких синтаксичних конструкціях полягає у чітко спланованому використанні мовних одиниць. Риторичні запитання безпосередньо пов’язані з бажанням адресанта справити враження на адресата: вплинути на нього, привертаючи увагу формою викладу, новизною, актуальністю повідомлюваної інформації, напр.: «А де ж Україна? Чи вдома в нас усе так гаразд? Чи не знали ми найгрубіших викривлень колись проголошеної національної політики? Чи не болять нам ті українські школи, що їх сотнями було позакривано в найбільших містах республіки?» [3, с. 334–335].

Отже, суб’єктивно-авторські інтенції експлікують у синтаксичних конструкціях суб’єкта мовлення, автора конкретного висловлення, носія різноманітних мовленнєвих намірів, що перебувають у сфері авторизації, персуазивності та оцінки. Змістові параметри авторизованих інтенцій, інтенцій достовірності та гіпотетичності відображають ставлення мовця до повідомлюваного у різних аспектах: з чітко визначеною вказівкою на авторську позицію та оцінку, із зазначенням ступеня обізнаності, істинності повідомлюваної інформації чи певних сумнівів щодо неї, у контексті

відповідності змісту висловлення індивідуальним чи суспільним стереотипам. Різноманітні синтаксичні одиниці, а передусім суб'єктивно-модальні синтаксеми виступають найбільш релевантними засобами репрезентації авторських інтенцій у публіцистиці Олесь Гончара. Розгляд тексту як окремого комунікативно-інтенційного знака, одиниці «великого» синтаксису, цілісного і завершеного мовленнєвого витвору, що характеризує мовостиль, підкреслює синтаксичний почерк певного письменника, формує перспективу наших наступних наукових студій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бахтін М. Проблема тексту у лінгвістиці, філології та інших гуманітарних науках / Михайло Бахтін // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. [за ред. М. Зубрицької]. – Львів: Літопис, 2001. – С. 416–422.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис: [підручник] / І.Р. Вихованець. – К.: Либідь, 1993. – 368 с.
3. Гончар О. Т. Чим живемо: На шляхах українського Відродження / О.Т. Гончар. – К.: Рад. письменник, 1991. – 382 с.
4. Гоян Я. Людина народжується з любові / Ярема Гоян // Вітчизна. – 1988. – №4. – С. 161–166.
5. Гуйванюк Н. В. Антропоцентричний підхід до вивчення мовних одиниць / Н. В. Гуйванюк, А. М. Агафонова. – Ч.: Рута, 2001. – 56 с.
6. Золотова Г. А. Синтаксический словарь: Репертуар элементарных единиц русского синтаксиса / Г.А. Золотова. – М.: Наука, 1988. – 439 с.
7. Касевич В.Б. Семантика. Синтаксис. Морфология / В.Б. Касевич. – М.: Наука, 1988. – 311 с.
8. Колшанский Г. В. Соотношение субъективных и объективных факторов в языке / Г.В. Колшанский. – М.: Наука, 1975. – 231 с.
9. Кульбабська О. В. Вторинна предикація у простому речення: [монографія] / О.В. Кульбабська. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 672 с.
10. Куньч З. Риторичний словник / Зоряна Куньч. – К.: Рідна мова, 1997. – 342 с.
11. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання: [навч. посібник] / І.І. Слинько, Н.В. Гуйванюк, М.Ф. Кобилянська. – К.: Вища школа, 1994. – 670 с.
12. Сологуб Н.М. Мовний світ Олесь Гончара / Н.М. Сологуб. – К.: Наукова думка, 1991. – 140 с.
13. Степанов Ю.С. В поисках прагматики (проблема субъекта) / Ю.С. Степанов // Известия АН СССР: Серия литературы и языка. – 1981. – Т. 40. – №4. – С. 325–332.
14. Теория функциональной грамматики. Темпоральность. Модальность / Отв. ред. А.В. Бондарко. – Л.: Наука, 1990. – 264 с.

15.Ткачук В.М. Категорія суб'єктивної модальності: [монографія] / В.М. Ткачук. – Тернопіль: Підручники й посібники, 2003. – 240 с.

16.Шведова Н.Ю. О соотношении грамматической и семантической структуры предложения / Н.Ю. Шведова // Славянское языкознание: VII Международный съезд славистов. – М.: Наука, 1973. – С. 458–483.

17.Шинкарук В.Д. Категорії модусу і диктуму у структурі речення: [монографія] / В.Д. Шинкарук. – Чернівці: Рута, 2002. – 272 с.